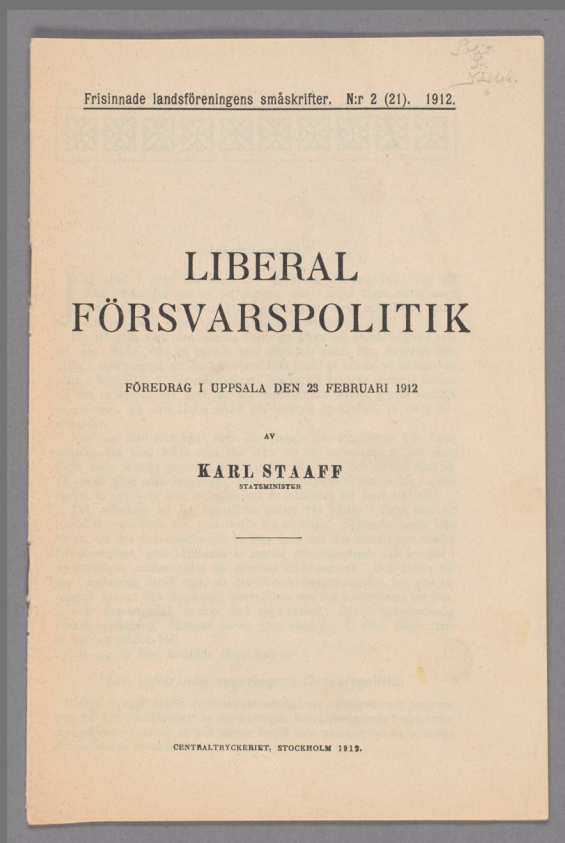

Staaff, Karl

Liberal försvarspolitik :

Tryck // /

53 E a x Frisinnade landsföreningens småskrifter. 1912. Nr 2 (21)

Tillkomstår 1912

Digitaliserad år 2021

National Library
of Sweden

Polit.
F. S.
F. S. L. L.

Frisinnade landsföreningens småskrifter. N:r 2 (21). 1912.

LIBERAL FÖRSVARSPOLITIK

FÖREDRAG I UPPSALA DEN 23 FEBRUARI 1912

AV

KARL STAAFF
STATSMINISTER

CENTRALTRYCKERIET, STOCKHOLM 1912.

LIBRARY OF THE UNIVERSITY OF TORONTO

LIBERAL
FÖRSVARSPOLITIK

FRÅN DEN 15 DECEMBER 1912

KALL STAFF
STAVEN

Inledningsord.

Jag skall i afton tala några ord om liberal försvarspolitik. Jag vill söka värna den mot en del angrepp, som i dessa dagar riktas emot den, angrepp som framträda i alla former, allvar och skämt, prosa och vers, med öppet visir och under anonymitetens slöja.

Jag vill söka värja den liberala försvarspolitiken mot sådana angrepp som att den skulle vara en politik, som sätter allt annat före försvaret och detta i sista rummet, att den i försvarsfrågan skulle ge bristen på sakkunskap plats i högsätet och hålla sakkunskapen fjärran, att den icke skulle ta hänsyn till det utrikespolitiska läget, att den skulle förhala sakerna genom oändliga utredningar, att den skulle sakna den innersta drivkraften, en varm försvarsvilja.

Men jag skall icke blott värja den liberala försvarspolitiken från dessa angrepp, jag skall också söka visa huru den för närvarande är den enda rätta, enda verkligt gagneliga försvarspolitik för oss. Och därmed skall jag på samma gång söka ådagalägga, huru grund högerns försvarspolitik i själva verket är och huru litet lyckosam och fruktbarande för land och folk.

Två erinringar må jag förutskicka genast från början. Först den, att liberal försvarspolitik och konservativ äro artschilda. Skillnaden består icke därunder, att den konservativa vill ha litet mera och den liberala litet mindre försvarsutgifter, utan skillnaden är mycket mer djupgående och bottnar i motsättningen mellan själva de allmänna åskådningarna. Och vidare vill jag i anslutning därtill säga, att den liberala försvarspolitiken hos sina anhängare har ett lika djupt tag i övertygelsen som den konservativa hos sina. Liberal försvarspolitik är icke flack opportunism. Den är grundsatsenlig liberal uppfattning, tillämpad på ett visst område. Vi skola längre fram få närmare inblick häri.

Låt mig då först framhålla några drag ur

den nuvarande regeringens försvarspolitik.

Denna framgår hittills av försvarsberedningarnas tillsättande och programmet för deras verksamhet, av de framlagda försvarsbudgeterna i statsverkspropositionen samt av en och annan åtgärd med avseende på nu befintliga försvarsmedels användande.

Vad är nu det utmärkande för utredningsprogrammet? Jo, det är att alla huvudfrågor skola vinna verklig utredning, men att på samma gång utredningsarbetet icke skall behöva draga ut på tiden för mycket. Alla huvudfrågor skola komma med. Den ekonomiska, d. v. s. huru mycket skola vi se oss goda att offra på detta viktiga statsändamål utan att försumma andra viktiga statsändamål. Frågan om det allmänna förhållandet mellan arméen och flottan, d. v. s. huru vårt land bäst och effektivast försvaras: genom att behandla båda vapnen såsom lika betydelsefulla och således dela försvarskostnaderna dem emellan jämnt eller genom att göra det ena till huvudsaken och således offra mera på detta. I senare fallet: vilken uppgift bör då tilldelas det andra vapnet? Vidare frågan om indragningar och besparingar. Vi se nog att åtskilligt finns i vårt försvarsväsende, som icke till sin nytta på långt när motsvarar de kostnader som nedläggas därpå. Men vi vilja komma därhän att vi bli säkra på att våra penningar också ge oss den drygaste valutan i försvarstrygghet. Och slutligen kommer frågan om övningstiden, huru lång den behöver tilltagas för de olika vapenslagen i händelse den väl och uteslutande för stridsduglighets vinnande utnyttjas med bortskärande av allt, som endast har underordnad betydelse. Bli dessa frågor väl utredda, då är en god grund lagd för ett *alltigenom planmässigt försvar*, som kan vinna förtroende hos det folk som skall uppbära detsamma.

Men skulle man nu ha överlämnat dem alla utan vidare åt en stor, enhetligt arbetande kommission — en sådan som 1907 års icke lyckade försvarskommitté — så skulle arbetet förvisso ha dragit alltför långt ut på tiden. Man förstår lätt att diskussionen då hade blivit mycket tidsödande. Därför var det som regeringen fann sig böra tillsätta fyra särskilda beredningar, var och en med sin huvudfråga att bereda. Först sedan en beredning fått förslag inom sitt område färdigt, framlägges ärendet för de samlade beredningarna, som således då ha ett klart utkast att skärskåda och besluta över. Det säger sig självt att genom detta parallellt fortgående arbete på 4 linjer ofantligt mycken tid inbesparas.

Civila män.

Att beredningarna skulle bestå av blott civila män blev redan vid förra riksdagen klaggjort och har sedermera ytterligare utlagts. Men eftersom denna anordning alltjämt göres till föremål för skarpa och till och med bittra anmärkningar, skall jag här beröra den med några ord. Det är ju självklart, att man icke kan utreda ett militärt ämne utan att tillita militär sakkunskap. Och aldrig någonsin har det heller ifrågasatts att göra ett så huvudlöst försök. Då man vill tillvita regeringen något dylikt, så är detta fullständigt grundlöst. Nej, det gäller alldeles icke huruvida militär sakkunskap skall anlitas eller ej. Det gäller allenast i vilken form sådan sakkunskap skall utnyttjas. Man kan då välja två metoder. Man kan insätta civila och militärer i beredningen. Eller man kan däri insätta blott civila och låta militärer yttra sig inför beredningen. Upptagas och bevaras de sålunda

avgivna yttrandena, så synas mig icke de militära ha något att klaga över. Och jag tror mig kunna svara för att inga obehöriga svårigheter skola resas mot att låta militärer framkomma med sina upplysningar och synpunkter. Tvärtom! De nu tillsatta beredningarna komma med all visshet att inför statsmakter och allmänhet framlägga ett vida rikare material av militärt sakkunnigas åsikter än 1907 års försvarskommitté med sina sex officerare åstadkom. Anser man det verkligen vara på något sätt nedsättande för officerarna, att deras yttranden komma att på detta vis inhämtas i stället för att de skulle sitta med i beredningarna? Men även andra sakkunniga — nationalekonomer, finansvetenskapsmän — anmodas avge yttranden utan att de kallats att inträda såsom ledamöter. Jag har dock icke hört att de beklaga sig eller att någon annan beklagar sig å deras vägnar.

Det är ju icke därför att man icke skattar militärernas militära sakkunskap högt, som man underlåtit insätta dem såsom ledamöter. Det är därför att man förutsätter att deras militära intresse, deras yrkesiver tilläventyrs kunna vara så starka, att de kanske icke alltid äro de rätta, när det gäller att väga de militära önskemålen mot de ekonomiska möjligheterna. Man vill gärna, att de i första hand skola framställa de militära behoven, men man tror icke, att de egentligen äga auktoritet att säga oss vad vi ekonomiskt sett kunna tåla.

Försvarsväsendet och de andra statsändamålen.

Eftersom man haft så svårt att förstå och så lätt att vränga bort vad i den liberala politiken framhållits angående förhållandet mellan försvarsväsendet och andra statsändamål, skall jag säga några ord därom. Vi ha menat, att man för att komma till ett omdöme om vad man kan offra på försvarsväsendet både kan och bör jämföra och väga försvarskraven mot andra krav på statskassan, det vill ytterst säga på folkets skatteförmåga. Häremot har man med mycken energi — ja, ibland med nästan lågande harm — invänt, att man icke får jämföra försvaret med något annat. När det gäller fosterlandets tillvaro, vårt liv såsom självständig stat, är det obefogat och ovärdigt att göra några jämförelser. Försvaret, har man sagt, skall således i nåder få det ben som blir över när allt annat fått sitt. Här misstolkar man fullständigt våra ord och vår mening. Det är visst icke så att försvaret skall sättas i sista rummet, utan blott så att vi skola ta hänsyn till de andra statsändamålen jämte detsamma, att vi skola i en överblick samla alla de stora huvudgrenarna av det allmännas behov.

Och i själva verket har nog varenda regering och varenda riksdag än då och än då tagit hänsyn till andra statsbehov och på grund av dessa hänsyn inskränkt och skurit bort på de militära kraven. Det torde sällan finnas exempel på, att en regering utan vidare sväljt alla de äskanden, som de militära myndigheterna förordat. Nej, den har sagt: med hänsyn till statsfinanserna eller med hänsyn till många andra krav på statskassan eller dylikt få de och de önskemålen, huru behjärtansvärda de i sig själva äro,

stå över. Och riksdagen: har den i allmänhet gjort om vad regeringen föreslagit i höjande riktning? Ingalunda, den har esomoftast just med hänsyn till andra krav prutat, men endast ytterst sällan har den höjt de militära anslagen.

Men hur är det då möjligt att vi kunna få uppbära så mycket klander för vad alla ha gjort? Jo, saken förhåller sig sålunda. Vad andra ha gjort mera fragmentariskt, ometodiskt, osystematiskt, det vilja vi göra enhetligt, metodiskt och systematiskt. Vi vilja se oss för för ett antal år framåt, söka få ett omdöme om vilka utgifter som vi böra kunna möta för alla olika huvudgrenar av statsändamål samt genom att jämföra och väga de ena mot de andra komma till ett omdöme om vad vi under den valda perioden i stora drag kunna offra på det ena och andra slaget. Och när man nu vet, att våra militära utgifter understundom ha stigit onaturligt högt — i jämförelse med vad fallet är i andra länder — och när man tillika vet, att under de gångna årens politik stora försumnelser hos oss ägt rum särskilt på det sociala området, då fruktar man, att resultatet av en sådan beräkning blir, att de militära kraven ej kunna tillgodoses i samma proportion för framtiden som hittills. Därav oviljan.

Försvarsbudgeten.

I full enlighet med regeringens allmänna försvarspolitik ha försvarsmi-nistrarna utarbetat 4:e och 5:e huvudtitlarna vid årets riksdag. Å ena sidan borde ingenting äskas, vars införande nu kunde störa den planmäs-sighet i försvaret man vill arbeta sig fram till. Å andra sidan borde icke nyheter hållas fjärran för den händelse de nämligen just kunde tjäna till att underhjälpa beredningarnas arbete. Sålunda föreslogs t. ex. anskaffande av en flygmaskin — icke för att definitivt grundlägga en flygflotta, i så-dant fall hade en flygflottplan ovillkorligen måst föreligga — utan för att på sakens nuvarande stadium möjliggöra de försök och rön, vilka måste utföras och samlas innan försvarsberedningarna kunna bilda sig ett omdöme om lämpligheten av detta nya spaningsmedel och vilka konsekvenser dess anskaffande möjligen borde ha för försvarsväsendet i övrigt.

En annan punkt i försvarsbudgeten är äskandet av den halva miljonen till försöksmobilisering. Klart är att intet kan vara mera påkallat just vid en tidpunkt som denna, då det gäller att söka lägga en fast grund för försvaret, än att ett praktiskt prov med vad vi redan ha företas, äg-nat att klagöra, huru det nuvarande försvarets olika anordningar verka.

Borde icke dessa åtgärder kunna övertyga även den klenrognaste om att det är den raka motsatsen till sanning, då man tillvitar regeringen brist på verkligt intresse för försvaret, brist på försvarsvilja o. s. v. — ja, till och med talar om att under densamma försvarets »förfall» hotar. Den lär väl icke tänka på att låta försvaret förfalla, som är angelägen att utan uppskov klagöra, huruvida alldeles nya militära hjälpmedel böra in-föras och som anser en halv miljon för en grundläggande prövning av för-svaret som väl använda penningar.

Regeringen sörjer för krigsberedskap på ett annat sätt än hittills varit vanligt.

Nå, de nu nämnda förslagen ha åtminstone icke mötts med ovilja och bittert tadel från högerhåll. Annorlunda med den efter min mening välbetänkta åtgärd, som k. m. t vidtagit med avseende på marinens övningar under innevarande vinter. Länges har det varit en vana att på långfärder till avlägsna kuster under vintern utsända ett fartyg och därtill har då vanligen utsetts ett av de nyaste och bästa, ibland det allra nyaste. Nu vill jag icke bestrida, att vissa skäl kanske kunna ges för att understundom anordna sådana långfärder. Men man får då för varje fall väga dessa skäl mot dem som tala i motsatt riktning. Ett av de starkaste bland dessa senare skäl är det som avser krigsberedskapen. Från såväl arméns som marinens sida — icke minst från marinens — har på senare tider med mycken styrka betonats, huru viktigt det är att icke blott anskaffa nya försvarsmedel, utan att hålla de försvarsmedel vi äga fullt beredda för att mottaga ett än så plötsligt angrepp. Med denna riktiga och nyttiga grundsats synes det dock stå i tvivelaktig överensstämmelse att sända bort våra nyaste och starkaste fartyg till så avlägsna farvatten, att de för mottagandet av ett överraskande anfall bleve utan nytta. Och det borde väl knappast behöva sägas, i vilken oförsonlig strid det skulle stå med samma grundsats, om just under en tid, då en viss oro och spänning emellan oss närbelägna stormakter förefinnes, vår bästa pansarbåt avlägsnades fjärran från eget land. Att k. m. t: upprev — ty här ägde verkligen ett upprivande rum — förut träffade dispositioner i nu berörda hänseende tror jag därför vara fullt riktigt. Och jag har ej känt mig i minsta mån imponerad av det skrik, som allehanda skribenter i högerpressen däremot upphävd under påstående, att varken båten eller manskapet kunde uthärda så grymma prövningar som k. m. t: ämnade utsätta dem för genom att befalla en resa i nordliga farvatten. Jag bör sanningen likmätigt tillägga, att de ansvariga marinofficerare, med vilka sjöförvarsministern givetvis rådgjorde i denna sak, bestämt avvisade det barnsliga tal, på vilket jag nyss häntytt. Och det är mig ett nöje att förutsätta att till och med Sven Hedin i den punkten torde samsas med regeringen, då ju tydligen varken han eller vi vilja att de värnpliktiga skola behandlas som morsgrisar. Däremot hoppas jag han förlåter sjöförvarsministern att denne, då det befanns att det icke var sörjt för behörig vinterutrustning, gick i författning om anskaffande av sådan.

Inga utredningar!

Jag återvänder nu till frågan om den igångsatta försvarsutredningen för att bemöta den häftiga förebråelse mot densamma, som kan uttryckas ungefär så: inga utredningar mer, vi ha haft nog av utredningar, vi befinna

oss nästan i ett nödläge, vi måste hjälpa upp vår flotta utan allt dröjsmål!

Härtill vill jag svara. Vi ha haft nog av otillfredsställande, illa lagd utredning, ty en sådan var den, som 1907 igångsattes av den förra regeringen. Men därav följer icke att vi icke behöva en verkligt förtroendegivande, väl planerad utredning. Däremot erkänner jag naturligtvis att om det vore så som man synes vilja påstå, nämligen att vår flotta befunde sig i ett nästan eländigt tillstånd, då skulle alla andra hänsyn böra för tillfället vika för att skaffa oss det nödvändigaste.

Men det förhåller sig lyckligtvis icke så. Vi ha en flotta som ännu må betecknas såsom en av de i förhållande till folkmängd och bärkraft helt visst mera akttningsbjudande som något land äger. Jag skall i detta sammanhang göra några jämförande reflexioner.

En jämförelse.

Bland de grunder man åberopat för att förstärka angreppet mot regeringen för bristande försvarsintresse ingår i första linjen en hänvisning till vårt grannland i väster, som på senaste tiden hedrats med mycken uppmärksamhet, ja ett nästan slösande beröm med anledning av det av den norska regeringen nyligen framlagda förslaget till flottans stärkande. Synnerligen erkännande har man talat om den norska »väckelsen» och därav bildat en förebräelse mot oss för fortfarande sömn.

Det kan då kanske vara skäl att ta i betraktande de fakta, som föreligga i den frågan, och att tillse, huruvida dessa verkligen äro av beskaffenhet att motivera den stränga dom över den svenska regeringen, som bygges på dem.

Låt oss först se till hurudan den nuvarande norska krigsflottan är. Den består av följande fartyg, nämligen 4 pansarbåtar, 4 jagare, 37 torpedbåtar av 1:a och 2:a klass, 4 undervattensbåtar, 2 större kanonbåtar (och 3 mindre).

Den nuvarande svenska flottan består av 12 pansarbåtar av 1:a klass, 1 pansarkryssare, 3 pansarbåtar av 2:a och 7 av 3:e klass, 5 torpedkryssare, 4 kanonbåtar, 8 jagare, 53 torpedbåtar av 1:a och 2:a klass, undervattensbåtar till ett antal betydligt överstigande Norges samt ett ballongfartyg.

Av antalet fartyg i de respektive länderna vill det således för ingen del framgå, att en förstärkning av vår flotta är på långt när så påkallad av behovet som en förstärkning av den norska. Detta icke blott om vi se på flottan i det hela, utan i lika hög grad om vi fästa oss vid själva pansarflottan. Norge med 4 pansarbåtar måste vara långt sämre rustat än vi med 12. Men, säger man, det beror också på båtarnas ålder. Låt oss då se på åldern! 2 av de 4 norska pansarbåtarna ha gått av stapeln 1897, de andra 2 1900. Av de 12 svenska pansarbåtarna har

en lupit av stapeln 1897, 2 1899, 2 1901, 2 1902, 2 1903, 2 1904 och en 1907. Det är sant att tre av våra pansarbåtar äro gamla i anseende till sin första tillkomst. Men då de för mycket stor kostnad i början av 1900-talet ombyggdes samt det då försäkrades oss, att de blevo likvärdiga med våra då allra nyaste pansarbåtar, kunna vi väl med skäl utgå från deras sista stapellöpfung för bedömande av åldern. Vi stå således långt framom vårt grannland, och det där framkomna förslaget, vilket ju för övrigt ännu icke är mera än ett förslag, behöver för ingen del föranleda oss till de skamsna självbetraktelser, som man velat anbefalla oss.

Men kanske är själva den nya ansatsen till utvidgning av det norska sjöförsvaret så betydande, att Norge därigenom skulle ta ett väldigt språng förbi oss. Jag kan icke finna det. Enligt den nya flottplan som föreslås till principiellt godkännande skulle flottan komma att bestå av 8 pansarbåtar, 6 jagare, cirka 40 torpedbåtar, 12 undervattensbåtar, 4 större kanonbåtar samt ett snabbgående minfartyg. Denna framtidsplan är utan tvivel, om den kommer till utförande, ägnad att höja Norges marin till en ganska aktningsvärd nivå. Men i förhållande till vad vi redan ha är den ju icke så överväldigande, än mindre i förhållande till vad vi då denna plan verkligt är fullbordad torde ha.

Återstår endast frågan, om de 2 planerade nya pansarbåtarna till äventyrs äro av sådana dimensioner och artilleriet å desamma av sådan kraft, att de därigenom beteckna ett mycket stort steg. Så är alls icke fallet. Fartygen skulle bli cirka 3,400 ton, vår Oscar II har 4,270 tons displacement, de skulle ha 2 24-cm. kanoner, medan våra nyaste pansarbåtar ha 2 21-cm. och några äldre 2 25-cm. kanoner. Kostnaden är emellertid icke mera än $7\frac{1}{2}$ millioner pr båt, vadan, om båten kan anses kraftigare än vår Oscar II med dess 2 21-cm. kanoner, detta torde bero på att man i stället givit efter på andra egenskaper, särskilt snabbheten.

Detta i förbigående.

Den liberala försvarspolitiken.

Den djupaste, den avgörande skillnaden mellan liberal försvarspolitik och högerns ligger emellertid icke i något av det jag hittills utvecklat. Den liberala försvarspolitiken ingår, såsom jag redan antytt, såsom ett naturligt och nödvändigt led uti en långt mera omfattande politisk åskådning. Den utgör en sida av en folklig politik, som har många och stora uppgifter, men alla bildande delar av en och samma uppgift: att få det svenska folket — i dess stora, breda, djupa skikt — med i allt arbetet för det svenska fosterlandet och dess utveckling.

Av denna åstundan, av detta målmedvetna syfte genomströmmas hela den liberala politiken. Att tro att ett folk i våra dagar skulle kunna hålla sig uppe, skulle kunna utveckla sig i full enlighet med sina förutsätt-

ningar, skulle kunna bli vad det borde kunna bli utan att det folket tas helt och fullt med i sina egna angelägenheter, det är för den liberala uppfattningen oförstånd, ödesdigert oförstånd. Men hur mycket och hur länge har icke syndats mot demokratiens A och O i vårt land! Huru har man icke i barnsligt oförnuft hållit folkets stora massa utanför, nedanför de allmänna avgörandena! Och hur har man icke till oförnuftet lagt övermod och missaktning! Sannerligen, det var på en gång nödvändigt och symboliskt, att den nya demokratiens första åtgärd blev en gallring av den första kammar-majoritet, som främst har burit upp detta okloketens system.

Många äro de bevis, som kommit oss till handa, på huru stark känslan av befrielse varit i och med det nya genombrottet. Många och starka äro de intryck vi fått av, huru betydelsefullt det närvarande tidsskedet är just för den frågan: skola vi kunna samla till fosterländskt samarbete även dem, från vilka hittills det starkaste missnöjet spritt sig? Och ojävak-tiga äro de tecken vi förnummit, att ännu tiden ej är alldeles försutten, ej heller beträffande försvaret, under förutsättning att den användes väl. Och därför menar jag, att de ha ett stort ansvar, vilka nu söka att lägga stenar i vägen för de löftesbringande möjligheternas övergång till verklighet.

Och vad är nu villkoret, det oeftergivliga villkoret, som måste uppfyllas för att samla folkets stora massa om gemensamma fosterländska mål? Då vi söka ett svar på den frågan, så låt oss först se till, varför det varit så omöjligt för högern att åstadkomma sådan samling. Jag tror att därmed förhåller sig sålunda.

I full enlighet med partiets uppfattning av försvaret såsom icke blott ett av de högsta mål utan det ojämförligt högsta, det, bredvid vilket andra icke få nämnas, göres försvarsrörelsen till en isolerad rörelse, något som i och för sig är tillräckligt såsom politiskt ideal. Man skall vara försvarsvän. Det är en plikt att vara det. Den som icke är vän av ett starkt försvar är utan plikt-känsla — en dålig medborgare och människa. Honom vänder man sig ifrån, det enda han är värd är förakt, och sådant bör då också med språkets starkaste glosor ösas över honom.

Möjligen kan man dock understundom sänka sig till att söka utveckla något om, varför vi böra älska vårt fosterland. Man kan tala om den rätt och frihet, som där råda i förhållande till vissa andra länder, man kan söka väcka till liv känslor för natur och hembygd, för minnen, saga och sång.

Vad angår den första metoden, så må det ej förnekas, att någon gång yttringarna av bristande fosterlandskänsla framträda på sådant sätt att det kan vara naturligt att reagera med avsky och harm. Men som uppfost-ringsmetod, som metod att väcka känsla för fosterlandet, där den saknas eller slumrar, har sättet tydligen icke mycket värde. Bättre är då det andra sättet: att söka utbreda upplysning om vårt eget lands institutioner jämförda med andra länders samt framställa anknytningspunkter för känslornas väckande. All aktning åt dem som i det avseendet verka bland

det svenska folket. Mätte de fortfara i sitt arbete, som, där det utföres utan ensidighet och överdrift, säkert kan utträtta mycket gott.

Men det finns ännu en annan metod att arbeta för fosterlandskänslans väckande. Likasom känslan för far och mor hos människorna är en naturlig, medfödd känsla, så är ock känslan för hembygd och fosterland. Liksom det vill mycket till från faders och moders sida för att deras barn skola mista barnakärleken, mycket av kallsinnighet och ovärdsamhet, så även från fosterlandets för att en brist på känsla för detsamma skall utbreda sig.

Är det då kanske så som somliga säga att fosterlandskärleken är en naturlig känsla för de burgna och välställda, men att de mindre bemedlade icke ha någon anledning att hålla sig med denna lyx? Å nej, så illa är det icke. Erfarenheten visar lyckligtvis, att varm och sund fosterlandskärlek trives även i ringa villkor. Rikedomar erfordras icke därför. Skulle jag söka uttrycka vad jag tror krävas, kunde jag kanske säga så: Det kräves att fosterlandet icke blott fött, utan i enlighet med sitt namn verkligen fostrat sina söner och döttrar. Det fordras att det vårdar sig om dem, det fordras att de märka och känna hos detta land genom dess statsmakter och alla dess institutioner en levande kärlek till de egna barnen — och, väl att observera, utan skillnad på de ena och de andra.

Jag kan, för att ta ett exempel, kanske tala i timmar och dagar för en mängd i ordets djupaste bemärkelse hemlösa arbetare i en storstad om det svenska fosterlandets alla fördelar. Men genom alla mina tal skall jag icke ha samma utsikt att omvända dem, ingiva dem den känsla jag åtrår, som om jag lyckades för dem skapa möjligheterna till det, som för oss alla är närmast förbundet med ordet fosterlandet, nämligen just hem.

Man har i dessa dagar talat mycket om begreppet försvarvilja. Och man har sagt, att det är av vikt för ett litet folk att ådagalägga en sådan vilja, även om resultatet av naturliga skäl måste stanna långt under vad folk med vida rikare ekonomiska förutsättningar kunna åstadkomma. Detta resonemang är alldeles riktigt — blott att man ju kan tycka, att Sveriges försvar sådant det för närvarande är, sett i sin helhet, nog räcker till att betyga försvarsviljans tillvaro. Jag skulle emellertid vilja tillämpa ett analogt resonemang i fråga om förhållandet inom folket. Jag skulle vilja säga: även om man ej kan med några penndrag förändra förhållandet klasserna emellan, även om man ej kan utan mycken planläggning, mycket osäkert trevande, många försök, av vilka åtskilliga kanske äro dömda att misslyckas, undanröja sociala missförhållanden och sätta trevnad i stället för otrevnad, tillfredsställelse i stället för missnöje, tillit för djup misstro, torde dock även på det området viljan, uppsåtet ha sin stora betydelse. Låt dem som nu stå i skuggan begynna förstå och känna, att staten, att fosterlandet arbetar på att även åt dem bereda sol, och deras frusna sinnen skola kanske tina upp. Låt broderskapsviljan växa fram i vårt samhälle och breda ut sig, och mycket, mycket, som nu synes svårt och omöjligt, skall framstå i helt annan dager.

Några anmärkningar mot högeragitationen.

Här vill jag infoga några av de huvudanmärkningar jag har att göra emot den nu pågående agitationen från högerhåll.

Den meddelar folket en oriktig och förvriden uppfattning av vårt försvarspolitiska läge och de eventuella faror som hota oss. Utan tvivel är det viktigt, att upplysning om den europeiska stormaktspolitiken och särskilt de oss närmast belägna stormaktsländernas politik och vad den för oss kan innebära, blir spridd och begrundad hos oss. Men detta är en sak. En helt annan är att genom fullständiga skräckbilder söka uppjaga en hysterisk skrämsel, där man icke längre kan behålla huvudet kallt och klart. Det är just därför att man hos oss understundom begagnat denna förhatliga metod, som vi kommit att binda oss vid mer än en försvarsanstalt, som icke står i överensstämmelse med verklig planmässighet. Sund folkupplysning i utrikespolitiskt hänseende är ytterst önskvärd. Panik är däremot mera skadlig än nyttig.

Denna agitation söker utan skäl väcka misstro till statsmakternas vakenhet och omsorger i fråga om försvaret. Jag understryker uttrycken. Ty jag menar ingalunda blott att andra uppfattningar framföras än regeringens och majoritetens och att man verkar för dem. Jag menar att man verkar på det sätt, att man vill ingiva allmänheten föreställningen att regering och riksdagsmajoritet sakna både förstånd och vilja beträffande vårt försvar.

Jag finner det vidare gå över alla gränser då denna agitation begagnar sig av de allra uppenbaraste överdrifter, de allra mest nedsättande omdömen rörande vårt försvar, som förekomma i illa underrättade utländska tidningar. Illa underrättade, sade jag. Och varifrån äro de underrättade? Tror någon att det ena utländska bladet efter det andra av sig självt kommer på att det svenska försvaret, ännu förra året så prisat, nu plötsligt skulle sjunkit till en rent bedrövlig nivå? Ånej. En bemärkt talare åberopade för någon tid sedan här i Uppsala den engelska tidningen Standards förklenande omdöme om den svenska flottan. Det var samma talare, som en gång i Andra kammaren talade om, huru bumerangen återkommer i dens hand, som kastat den. Kan måhända en bumerang av övade och energiska högerkämpar hanteras med sådan skicklighet, att den först gör en tur i London och sedan återvänder hit för att ånyo användas? Kanske det.

Men vad som allra mest förvånat mig i den agitation man nu ställt igång, vad som alldeles särskilt synt mig visa, huru partilidelsen löpt totalt bort med eftertanken, det är att man rent av bemödat sig om att framställa vår flotta såsom befinnande sig i betänkligt skick, gående mot sitt förfall, som det heter. Förstår man då alls icke, att de här i landet, vilka funnit bekymmer i de mycket stora försvarsutgifterna och vilka höra röster som viska: vi kunna dock icke få någon verklig säkerhet, vi endast ruinera oss, kunna tänkas börja tro på dessa röster när de från entusiastiska försvarsivrarens sida erfara att den under femton, tjugu års tid med så stora kostnader anskaffade flottan nu synes anses föga värd? Här om någonsin borde man

vakta sig för överdrifter. Man borde förstå, att för att vinna folkets sinne helt för försvarsväsendet är det nödvändigt att rätt uppskatta de gjorda uppoffringarna, så att man icke får den uppfattningen, att allt som offras på försvaret är bokstavligen kastat i havet.

Än en huvudanmärkning har jag att göra. Det är den, att man också bör vakta sig för att på det sätt som någon gång under denna tid förekommit, enkannerligen i ett här i staden hållet föredrag av en framstående militär, skjuta fram militären såsom en makt för sig i landets försvarsfråga. All aktning äro vi skyldiga våra ofta både dugliga, kunskapsrika och energiska officerare. Men det är icke de, som skola bestämma över landets angelägenheter. Allra minst skola de göra det genom att intaga en sådan hållning som i det åsyftade föredraget sattes i fråga, då där talas om att deras tålmod kan ta slut m. m. dylikt.

Insamlingarna.

Med vad jag hittills yttrat har jag icke avsett de nu pågående insamlingarna såsom sådana. Men då dessa helt naturligt väckt stor uppmärksamhet, torde det emellertid icke kunna anses opåkallat, att jag något berör dem. Genast vill jag då främhålla, att jag för ingen del anser att dessa insamlingar utan vidare böra inordnas under den högeragitation, om vilken jag talat. Den ena av dem, den s. k. Björkqvistska, är ju så omsorgsfullt ställd utanför den politiska agitationen, att detta bör vara klart för var och en. Såvitt till min kännedom kommit, synes denna insamling ej heller ha utnyttjats i egentligt politiskt syfte. Det senare är nog däremot fallet och det i hög grad med den s. k. pansarbåtsföreningens insamling. Och sanningen att säga är det svårt att förstå, huru dess upphovsmän kunnat tänka sig annat, när de satte igång en insamling, utgående från ogillande av ett regeringsbeslut och utmynnande i en åtgärd, som skulle innebära ett villkor för statsmakterna. Trots detta är det likväl min övertygelse, att både inbjudarna och många av bidragstecknarna av bästa uppsåt trott sig kunna verka för insamlingen, utan att därmed göra annat än en i politiskt avseende neutral gärning. Jag är också övertygad om att de som så tänkt uppriktigt beklaga det missbruk, som gjorts av deras uppslag. Ty ingen kan ju vara blind för att insamlingsrörelsen hänsynslöst utnyttjats i partioviljans tjänst. Och med kännedom om den mänskliga naturen låter det sig nog antaga, att denna partiovilja bildat en mäktig hävstång att öppna på kassakistor, som under vanliga förhållanden skulle förblivit slutna. Det kan därför å andra sidan vara naturligt, att en stark misstro och motvilja mot rörelsen just ur nu sagda synpunkter framträtt hos vänstern i landet. Men visserligen bör man på detta håll vakta sig att utan vidare döma hela insamlingen såsom uteslutande en fint uttänkt partimanöver.

Man har mycket spekulerat över, vilken hållning statsmakterna skulle komma att intaga, därest pansarbåtsföreningen ernådde ett sådant belopp att den funne sig böra erbjuda sin gåva. Och, som vanligt, har man ut-

spritt åtskilliga rykten om vad regeringen, vars skyldighet det ju bleve att i första rummet överväga en sådan situation, skulle ämna åtgöra. Dessa rykten äro allesammans totalt grundlösa. Regeringen har tillräckligt arbete, utan att behöva skaffa sig det extra besväret att sitta och utfundera vad den för det ena eller andra tänkta, men icke inträffade fallet skulle komma att göra. När pansarbåtsföreningen kommit med sitt erbjudande, då först är tidpunkten inne för regeringen att bestämma sin ståndpunkt till det samma.

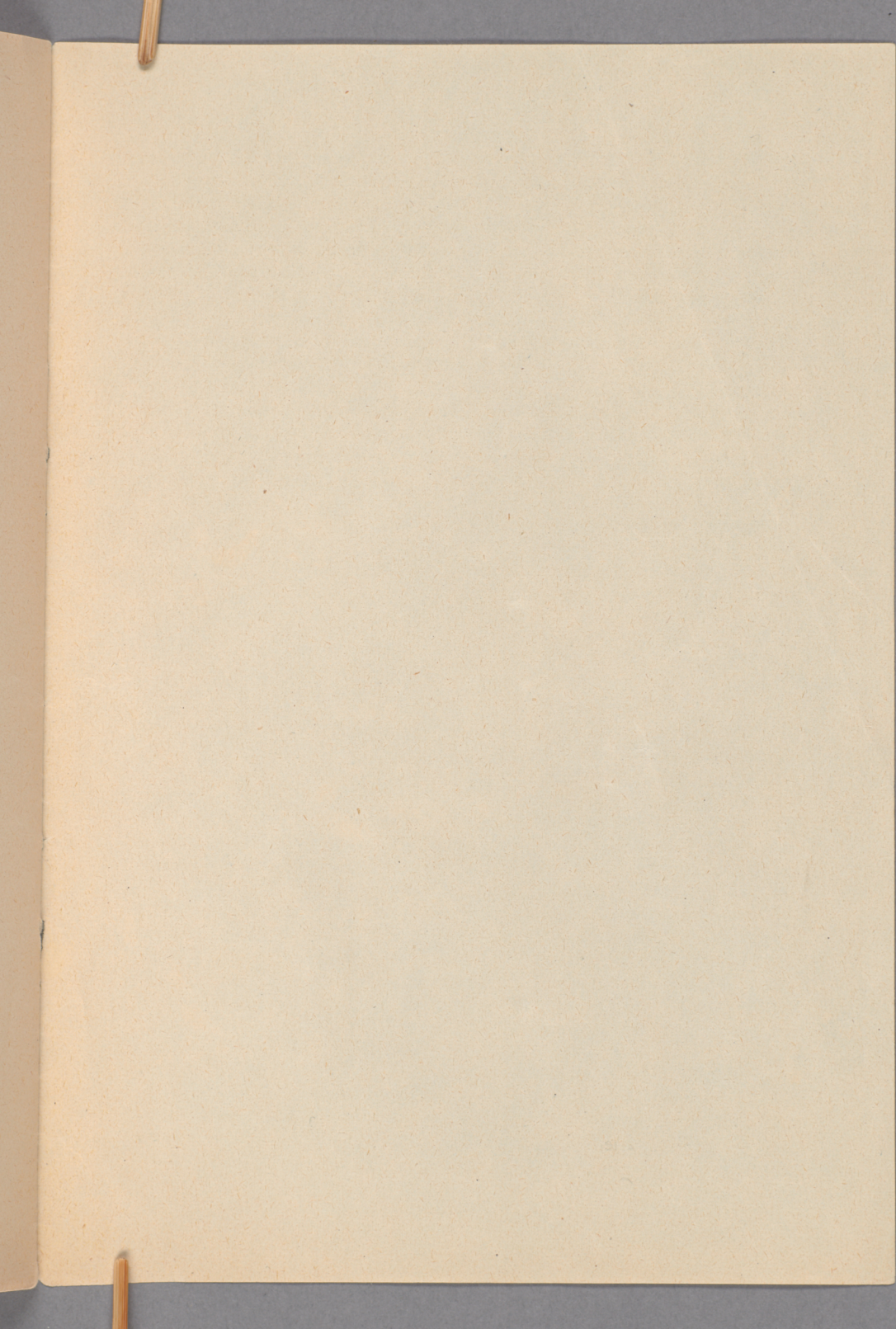
Men det tror jag mig redan nu kunna säga, att den prövning, som, om ett erbjudande göres, skall ges denna angelägenhet, kommer att bli mycket omsorgsfull och att därvid skall tas hänsyn till alla de synpunkter, som böra inverka på frågan. Bland dessa synpunkter framträda såsom särskilt betydelsefulla: nödvändigheten att upprätthålla statsmakternas obeskurna bestämmanderätt över de allmänna angelägenheterna, nödvändigheten att orubbligt upprätthålla den planmässighetens grundsats i avseende å försvaret, som regeringen så bestämt hävdadt, fördelen för staten att av egna medborgare erhålla ett opåräknat bidrag till viktiga statsändamål, hänsynen till att frivilliga offer för det allmänna icke utan tvingande skäl böra avvisas och därigenom även medborgare, som med sin handling haft bästa och renaste mening, undergå vad de måhända skulle känna som en kränkning.

Alla dessa synpunkter, och måhända även andra, böra nog övervägas för att finna en rätt lösning.

Slutord.

Skulle jag tillägga ett ord i fråga om insamlingarna, ville jag rikta det särskilt till dem, som, ehuru deras allmänna politiska ståndpunkt är liberal, tilläventyrs gått med bland tecknarna. Till dem ville jag säga: glömmen icke att det finns andra livsfrågor för vårt folk än försvaret! Glömmen icke att den sociala frågan är en sådan livsfråga också den! Och glömmen icke, att när man ser djupt i försvarsfrågan, så bottnar även den, såsom jag förut antytt, i frågan huru långt vi komma och framför allt huru ärligt vi vilja komma någon väg just med den sociala frågan!

Det är olyckan här i landet, att det parti så länge fått härskas, som blott haft ett enda, isolerat politiskt ideal — ett starkt försvar. Men försvaret bör icke, får icke betraktas på detta sätt. Så länge det det gör, så länge kunna vi väl under inflytande av tillfälligt lågande känslolöd eller hemiska skrämilder då och då få en båt eller annan anordning för försvaret. Men det som skall bära genom nöd och fara, om nöd och fara kommer, den varma, sunda, trygga fosterlandskänslan hela landet över, den få vi icke på det sättet. Förstå vi att den största styrkan för vårt folk är, att alla dess medborgare känna sig som barn av fosterlandet, med barns offerkärlek och offerlydnad, då måste vi göra fosterlandet till en moder för dem alla, med en moders kärlek till alla och omsorg om alla. Den plikten komma vi icke undan på något sätt, icke ens genom egna offer på försvarets altare.

Faint, illegible text at the top of the page, possibly a header or introductory paragraph.

Second paragraph of faint, illegible text.

Third paragraph of faint, illegible text.

Title

Fourth paragraph of faint, illegible text.

Fifth paragraph of faint, illegible text.